

Några minnen från krigsåren

Berättade av Lars Lundin

Fram till 12-årsåldern bodde jag med min familj på Norget, ett litet ställe som min farfar byggt 1911, och som ligger vid 45:an strax norr om infarten till L:a Bräcke (se karta sid 4). Huset revs dock, vid ombyggnaden av 45:an 2016.

Mina föräldrar, min syster och jag, bodde i en liten lägenhet på 1 rum och kök på övervåningen i huset. I bottenvåningen, med 2 rum och kök, bodde min faster Emmy och farbror Ernst och deras tre barn, av vilka den äldste Rune var jämngammal med mig. Vi var oskiljaktiga lekkamrater.

Norget

Från de händelser, om vilka jag här tänkte berätta, har jag om än något diffusa så dock bestående minnen. Som barn upplevde jag dock händelserna, som mera spännande än skräckfyllda. Jag tror inte att jag hade hört talas om krig tidigare i mitt liv, trots att min far hade varit stamanställd soldat i sin ungdom. I varje fall var krig inte något, som kunde hända i vår tid, och inte i Ånimskog.

Jag har dock ett minne från en episod, som skrämde mig. Jag tror att det var någon gång 1937 eller -38, då bygdeoriginalet Olle Bergqvist, som bodde på det närbelägna ålderdomshemmet, kom på besök. Han hade tydligen läst i tidningarna om Japans ockupation av Kina och beskrev mycket målande alla grymheter,

som där utspelades. Han var också helt övertygad om att det inte skulle dröja länge, förrän japanerna skulle vara här hos oss också. Och dessutom skulle även Tyskland inta Sverige. Den kvällen somnade jag nog inte så lugnt som vanligt.

Som väl var uppfylldes ingen av Olle Bergqvist profetior. Däremot ockuperades våra grannländer Danmark och Norge. Den 9 april 1940 anföll Tyskland både Danmark och Norge. Den kvällen minns jag särskilt, därför att min farbror Ernst då yttrade: "I natt kommer vi nog att vakna av att kyrkklockorna ringer för allmän mobilisering". Åter en natt med orolig sömn.

Redan någon dag före den 9:e, blev det liv och rörelse i huset. En skånsk familj, som hade evakuerats, troligen från Malmö, blev inkvarterade i huset. Men de drog vidare efter någon dag. I stället ersattes de av en luftbevakningsgrupp. Min faster och farbror, på nedre botten, hade hyrt ut sitt vardagsrum (eller finrum, som det kallades på den tiden) till krigsmakten.

Det dröjde dock inte mer än några dagar efter den 9/4, förrän det på nytt blev liv och rörelse i huset. Nu installerades där en luftbevakningsgrupp bestående av 6-7 man. Vardagsrummet fylldes med järnsängar, något mer fick inte plats.

Gruppen bemannades av snabbinkallade farbröder från trakten. Nästan alla var i övre värnpliktsåldern. Inkallelseproceduren hade skett mycket snabbt. Utrustning med vapen och uniformer fanns ej på plats vid inryckningen. En del uniformer kom nog ganska snabbt, men räckte inte till alla, och var ej av samma modell. Jag minns att någon fick en uniformsmössa typ trekantig hatt, vilket skapade munterhet. Även vapnen var av olika modell. Någon mynningsladdare fanns dock inte med, som tur var. Hur utspisning skedde har jag inget minne av. Troligen lagades maten av någon husmor i när-

heten och hämtades av en soldat, som då inte gick vakt.

Som jag nämnde, bestod bevakningsgruppen av 6 - 7 man. Jag kan inte erinra mig samtliga av dessa, som blev inkallade i första omgången, men några minns jag:

"Ville på Skogen" eller Vilhelm Jansson, som han hette. Vid inryckningen var han 43 år. Han bodde på torpet Skogen, öster om Sannerud. Torpet finns kvar än idag. Ville arbetade som snickare och var gift med Ebba. De hade en son Harry, som var jämnårig med mig och som något år efter vi börjat skolan blev blind. Ville var chef för gruppen.

"Gunnar i Låga"- Gunnar Olofsson, 42 år. Han drev tillsammans med sin syster Magna ett litet jordbruk i Lågan. Deras bostadshus ägs idag av en tysk familj Köchling.

"Algot i Hemmingsbol"- Algot Svensson, 40 år. Tillsammans med hustrun Elsa ägde och brukade han gården Hemmingsbol. Deras son Bernt driver idag jordbruket där. Algot var en skicklig sportskytt, så det var nog han som fick lära de övriga hur man hanterade ett gevär.

"Petrus i Tollesbyn"- Petrus Johannesson, 44 år, som brukade en gård i Tollesbyn.

Albert Blixt, 38 år och ungarl. Han bodde i Gyltungebyn, i den äldre stugan nere vid vatten. Albert arbetade på Gyltungebyns gård och även på sågverket där.

Axel Törnqvist, 34 år. Han bodde på Dal'n eller Tittersrud, som är det officiella namnet. Han arbetade på vägkassan.

Bevakningen av luftrummet skedde från det närbelägna Grotteberget eller Åfjäll, som det står på kartorna. För att få fri sikt hade ett bevakningstorn av trä byggts där. Detta var ca 15 m. högt.

Tornbyggnaderna

Tornbyggandet var nog planerat oavsett krigsutbrottet. I ortspressen den 19 juni 1940 kunde man läsa:

"Brandtornsinvigning i Ånimskog i söndags 16/6 hade samlat omkring 300 deltagare, och blev i alla avseende lyckad. Invigningsprogrammet inleddes med att godsägare Oskar Hulthén, Ö. Korsbyn, i ett hälsningsanförande omnämnde syftet med bevaknings- och turisttornet, samt lämnade en kort redogörelse för dess uppförande. Rektor J. Fremling höll därefter ett med stort intresse åhört fosterländskt anförande. Vidare förekom musik och sång samt servering, ombesörjd av den nybildade lottakåren. Till slut blev det allmän tornbestigning och den storartade utsikten över Dal och Värmland beundrades".

Två torn

Det byggdes faktiskt två torn på platsen. Det första, som byggdes, var några meter högre än bevakningstornet och utgjordes av en helt öppen fackverkskonstruktion av grova stockar. Någon trappa eller steg fanns ej, utan personalen, som skulle upp i tornet, fick klättra på fastspikade "tvärslår" (se foto nedan). Säkerhetstänkandet var inte särskilt utvecklat vid denna tid.

Detta torn byggdes i samband med de geodetiska mätningar, som då genomfördes. Tornet byggdes över Grottebergets triangelpunkt. Jag minns att Arnold Skog i Krusebol var med och byggde detta torn. Tornet revs revs efter att mätningarna hade avslutats.

Tornet på Grotteberget några år in på 40-talet. Från början var tornet ej försatt med vare sig tak eller uppvärmt utrymme.

Luftbevakarna

Bevakningen av luftrummet skedde dygnet runt av två soldater. Alla flygrörelser skulle rapporteras med avstånd och flygriktning och om möjligt också typ av flygplan. Rapporteringen skedde till en hemlig rapportcentral "någon stans i Sverige", via det allmänna tele-nätet. Rapporterna skulle också sändas i kodform. Innan en lokala telefonledning mellan tornet och förläggningen drogs, måste vakten i tornet rusa ner till förläggningen och rapportera till den vakthavande där, som sedan rapporterade vidare. Vid ett tillfälle, när Petrus gick vakt i tornet, sprang han allt vad tygen höll, nerför den branta och oländiga stigen till förläggningen, stannade andfådd utanför fönstret, lade båda händerna mot fönsterrutan och skrek så högt han kunde: "Silla! Silla!". Detta var troligen koden för den flygrörelse, han hade observerat.

Kring tornet anlades skyttevärn, som man än idag kan se spåren av. Samma skyddsanordningar uppfördes också nere kring förläggningen, där också en skyttegrav grävdes. Många år senare upptäckte Conny Källvik

denna, då raserade skyttegrav, och fastslog att det var resterna av en gammal varggrop.

Denna första tid av beredskapen upplevde jag och min kusin Rune som mycket spännande. Vi tillbringade stor del av vår fritid (vi gick ju i första klass i Ö. Korsbyns skola vid krigsutbrottet) tillsammans med soldaterna. Både i förläggningen och uppe vid bevakningstornet. Detta medverkade väl till, att det är de först inryckta soldaterna, som jag har bäst minnesbild av. Särskilt minns jag Albert Blixt som ofta skojade med oss, och som också både lurade oss och lurade i oss mycket dumt.

Sommaren 1940 ersattes de värnpliktiga soldaterna med frivilliga studenter och senare kom även lottor. Efter något år flyttades förläggningen till det närbelägna stället "Skogs" i Krusebol. Det ägdes av Johan Skoog som med sin familj då delade utrymmet i huset.

Även utanför förläggningen kunde man iaktta beredskapen på många sätt. På landsvägen marscherade nästan dagligen stora trupper förbi och även kolonner med militärfordon förekom. Svenska flygvapnets aktiviteter i luften förekom mera sällan i början, men tilltog under

Mättornet. Lägg märke till "klätterpinnarna" i bildens överkant. Längs till vänster Elsa Bäckström. I bildens nederkant ser man Vänerns horisont. Den är knappt möjlig att se idag.

senare delen av beredskapstiden.

Långt efter krigsslutet 1945 ersattes det gamla trätornet med ett torn av stål, som står där ännu idag. Tyvärr har växtligheten numera omintetgjort den tidigare fina utsikten från platsen.